

Valaczka András: Mikszáth téri impressziók

A *Mikszáth téri épülettől búcsút véve* atya, tanár és diák mást és mást vihet magával emlékként a tarsolyában, miközben a különböző élethelyzeteken átívelve számtalan közös benyomás is fennmaradhat a szűrőn, hisz végső soron ugyanabban a szűkre szabott létterben (sőt: légtérben!) léteztünk mindannyian. A piaristák legtöbbje alighanem hosszabb időn át élvezte a ház összetéveszthetetlen atmoszféráját, mint a civil kollégák vagy a diákok, s azon belül sem csak a délelőttiöket töltötte itt, hanem a kinti hangokban gazdag estéket, a hőségutás nyári éjszakákat, az odalenn talán túlságosan is mozgalmas hétvégeket és a diákokat szerteszét vivő vakációk egy részét is. A világi kollégák ennyit talán nem időztek az épületben, de így is elég hosszú és kétségtelenül egyedi pályafutások kötődhetnek ide, nem egy esetben súlyos évtizedekben kifejezhetők. Még a diákok panaszkodhattak a legkevésbé, hiszen itt tartózkodásuk szerencsés (és kíváncsi!) esetben hat évre korlátozódott, s mindenesetre előbb változtattak munkahelyük színterén, s ballagtak egy-két házzal odébb, mint jobban röghöz kötött tanáraik.

Mik lehetnek a *közös nevezők*, amelyek atyát, tanárt és diákot egyaránt mélyen érinthetnek? Csoportosítsuk őket külső, belső és lelki-hangulati jellegük szerint!

Ami a *külső hatásokat* illeti: nem csak negatívumokat láthatunk ezek között, ilyesmit rútot rosszindulat lenne állítani! Valljuk csak be, kezünket a szívünkre téve (s a helyhatóságok aktuális pártszínezetétől elvonatkoztatva), hogy a környék ugyancsak megszépült az utóbbi években, s maga a tér Budapest egyik legszebb terének mondható (ha nem is a legápoltabbnak). De a megközelítési útvonalak sem mondhatók rossznak! Akár a Kálvin tér, akár az Astoria felől sétáltunk (vagy szaladtunk) az iskolába reggelente, a gyönyörű Pollack Mihály téren, a szépséges Reviczky utcán kelhettünk át, s a Körút felől érkezők kedvéért is szépen felújították a Lőrinc Pap teret. Közel volt a fogászat, ahová pillanatok alatt átkísérhettük az intézményesített ellenőrzésekre a csoportjainkat (persze egy-egy fizikaórát ilyenkor óhatatlanul elvesztegetve), és egy-egy ünnepi alkalommal rendhagyó órát is tarthattunk Múzeumkertben (akár nyílt tűzű főzőcskézéssel, a történelmi bozótos rejtekén!).

A Kálvin téri aluljárón való átkelést már kevésbé mondhattuk lelkesítőnek, itt inkább a mélységénységet tanulmányozhatták az érkezők és a távozók. Nem volt örömteli a Mikszáth tér zaja sem, különösen, ha koncertet rendeztek itt, vagy ha a nagyheti szertartások (ne adj isten gyászmisék) elmélyült pillanatban egyúttal a szemközti mulató dinamikusan lüktető zenéjét is meg kellett hallgatnunk. Sor került sajnálatos módon a gyerekeink zaklatására, bántalmazására is a téren vagy a környező utcákban, s ilyenkor be kellett látnunk, mégiscsak a Nyolcadik kerület része ez a Palotanegyed (sőt: a Nyóckeré!). És persze a benzingőzt is sokszor szívhattuk szmogosabb napokon (vagy ha egy idegesebb hölgy sofőr megakasztotta a forgalmat) – csak remélni lehet, hogy a Duna-parti szél az új épület környékéről jobban kisöpri majd a füstöt.

No de a *lényeg odabenn volt*, természetesen, meghatározóbbnak mutatva a külügynél a belügyet, s ezek a benti körülmények is vegyesen hordoztak kellemes és kellemetlen mozzanatokat.

A kissé sötét **földszinti folyosó** az impozáns szobráival nem feltétlenül volt ijesztő hatással mindenkire – az efféle sírámok inkább csak mondvasínált panaszok. Hisz az értő fül rögtön kihallott ebből a homályból egy olyan üzenetet is, mintha egy másik világba léptünk volna be, ahol nem a kinti élet talmi csillogása érvényesül, hanem valamiféle nemes befelé fordulás, valamiféle vertikális elmélyülés, valami olyan légkör, amelyben nem a külső felszínes eleganciája a

lényeg (sőt: az a legkevésbé!). A tornaterem és az öltözők felől áradó illatok pedig csak tovább erősítették ezt az érzetet (mondhatni sajátosan kereszteződtek vele), s a fényviszonyok meg a szagok szinesztéziás együttállását meg úgy lehetett értelmezni, hogy itt nem ám valamiféle steril (vagy kenetes, szenteltvíz szagú), avítt oktatás folyik, hanem nagyon is hús-vér, nagyon is sportos és realiztikus nevelés.

Az omladozó falak és az alagsori *csótányok* már kevésbé voltak pozitív üzenetként felfoghatók, mint ahogy elég kellemetlen volt a téli fagyoskodás is a huzatos ablakok közelében, bár a huzat okozta üvegkárokat egy fából faragott, frappáns (és olcsó!) kitámasztó eszköz révén idővel sikerült teljesen kizárni. Zavaró volt egy-egy nagyobb létszámú osztályban a hely szűkössége is, és főleg az udvar hiánya, hiszen a mozgékony (sőt olykor hiperaktív) fiúk nemigen tudták hol és hogyan levezetni az energiáikat, s a sajátos adottságok sokszor kellemetlen magatartási problémákhoz vezettek.

Összességében kijelenthetjük, hogy az egész *lepusztultságnak* (vagy mondjuk úgy: *archaikus jellegnek*) mindenképpen volt egy jól kitapintható, határozottan építő, erősítő jellegű hozzáadéka is, amely azt üzent: a minőségi munka nem a külső körülményektől függ, a romos, igénytelen falak között is lehet nagyszerű életet élni és nagyszerű közösségeket alkotni. Másfelől viszont, ha egy-egy cserediák vagy amerikai vendéggyerek érkezett közénk, bizony nehezen tudtuk leküzdeni a hiúságunkból fakadó röstelkedésünket, mert hiszen a pozitívumok megtapasztalásához nemigen töltöttek ők itt elegendő időt, s számolnunk kellett annak lehetőségével is, hogy csak a felszín rossz benyomásait viszik magukkal, s odahaza kissé fura intézetként jellemzik majd iskolánkat.

De jobb lesz talán berekesztenünk elvont elmélkedésünket: *menjünk inkább végig az épületen, lentről fölfelé haladva!*

A szellemnek a körülmények dacára is győzedelmeskedni képes hatalmát mi sem mutatta jobban, mint az igényes (sőt: ambiciózus) elnevezés, amellyel a **diákebédlő** savanykásan káposztaszagú pinchelyiségét illettük. Igen, *Lovagterem* volt ennek a neve, a boltíves födém szerkezete miatt, s valóban jól tudtuk itt érezni magunkat, mert a név magában hordozta annak az eltökéltségnek a gesztusát, amely képes volt fölülemelkedni az adottságokon. Hány és hány kedélyes fehér asztalos összejövételnek adott helyet ez a kitűnő Lovagterem! Hány és hány nagyszerű tanári összejövételt tarthattunk itt, amelyek kötetlen (sőt: fesztelen!) hangulatát csak elrontotta volna egy reprezentatív, hideg-steril helyszín!

A **tornaterem** ugyan beázott, s az utolsó években sokat veszített hajdani fényéből, a benne lezajlott sport-csaták hangulatát azonban egyetlen percre sem tudta ez a hanyatlás tönkretenni (vagy beárnyékolni). S még ebben a lepusztult állapotában is emlékeztetni tudta rá az arra fogékonyságot, milyen szellemesen hidalta át annak idején a problémát (és az udvar fölötti teret) a gúzsbakötött iskola, a folyosó felé kinyitható ajtókkal, a világítóablakok ügyes megoldásával és a bizonyára olcsónak számító technológiával. Valószínű ugyanakkor, hogy az a kísérlet, amely piarista bált próbált megvalósítani ebben a búcsúéveit élő, fénykora után lassacskán leszálló ágba került teremben, immár nem volt kompatibilis a tényleges helyzettel, mert itt már csak rongyosbált lehetett volna a környezettel harmonizáló formában megvalósítani. A remek színjelöléseket azonban a romvilág sem tudta elrontani: aki látta, sosem fogja elfeledni az emlékeztető Dürrenmatt-darabot, vagy legutóbb a Játék a kastélyban színrevitelét.

Egyik-másik földszinti teremnek az idők folyamán *alkalmi lakói* is voltak, s bár kényszerülte megoldás volt épp az iskola legforgalmasabb helyén (kirakatában?) lakókat elhelyezni, ennek is megvolt a maga kissé bizarrnak vagy abszurdnak mondható íze (sőt: zamata). A gyerekek az itt ellesett életképekből legalább magát az életet ismerhették meg, annak minden prózai vagy éppen komikus összetevőjével együtt, s a kollégák is sajátos hangulati töltést kaphattak egy-egy tanítási órára indulva. Később aztán ezekből a termekből a legmodernebb ténykedések központja lett: a tanári gépterem, amelynek ajtaján belépve egyszerre a XXI. századba jutott az érkező.

Az egymáshoz tapasztott két épület határát jelző *lengőajtók* közt átkelve a **tanárihoz** érkezünk, amelynek óriási konferenciaasztalán a lexikonok és dolgozatok, cédélejátszók és papi kellékek leírhatatlan káosza fényesen igazolta a közhelyes vélekedést: rendre csak az átlagembernek van szüksége, a zseni az anarchiában is eligazodik. A hangulatos névnapozások során a legfinomabb kávékkal (sőt: teákkal!) ültünk itt le baráti kört alkotva, s a jó hangulathoz semmi másra nem volt szükségünk, mint néhány csomag ropira, sós süteményre, pár palack ásványvízre. A mosogatás persze néha-néha elmaradt, de jószívű kolléganőink végtelen türelemmel dolgozták fel utóbb az elmaradást, legalább a mosogató környékén megszüntetve a káoszt. Ha ez sikerült, még a falon függő portrék, nagy magyarjaink pillantása is mintha megenyhült volna, s némileg mintha felengetett volna a hajdani miniszterelnökök szigora, a haza bölcsének tekintete.

Az **igazgatói iroda** legjellegzetesebb eleme (majdhogynem nélkülözhetetlen attribútuma) a számtalan kellemes és kellemetlen tárgyalást túlélő *bordó* (vagy meggypiros) *ülögarnitúra* volt, amelynek kissé megbicsaklott, ám mindvégig szilárdan álló rugói mintha csak az iskolavezetés hajlíthatatlanságát, s egyben az évszázados távlatokat is kifejezték volna a benne terpeszkedők (vagy épp tűkön ülők) számára. Éppenséggel az idők szavára figyelmeztetett viszont a kissé odébb található **számítástechnika terem**, melybe a kies *kocsibejárón* átkelve juthattunk, hiszen pontosan a változékonyságra, a maradó lakás keresésének hiábavalóságára intett minket. Merthogy eredetileg a könyvtárnak adott helyet, *Pilinszky-terem* néven, utóbb viszont, épp ellenkezőleg, a könyveket száműző, modern technika fellekvára lett. S hogy hova űzte a könyveket? Előbb a *tanuláshozbába*, majd még méltatlanabbul félreeső helyekre, majdhogynem *melék helyiségekbe* – erről jobb nem is beszélnünk.

Nem hagyhatjuk viszont szó nélkül a terem tőszomszédságában meghúzódó meghitt kis odút, az úgynevezett **szerver-szobát** sem. Mert a régi időkben ez a számítógépeken túl megannyi igazi kuriózumot jelentő videomagnónak, másolóberendezésnek, jószerivel azonosíthatatlan audiovizuális eszköznek is helyet adott, s ennek megfelelő fontossággal bírt mindennapjainkban. A mai technikai kényelem mellett fiatalabb pályatársaink már el sem tudják képzelni, milyen hallatlan szerepe volt ennek a látszólag igénytelen és félreeső kis kabinetnek a modern oktatástechnológia útkeresésében (főleg a kilencvenes évek hőskorában!). Mert nemcsak a VHS-kínálat szinte kimeríthetetlen tárházát kapcsolta be oktató-nevelő munkánkba, hanem az egymástól karnyújtásnyira bíbelődő kollégák spontán beszélgetéseire is teret biztosított, s úgy szőtte össze ezer szállal, igazi *csapatépítő médiumként*, a tantestületet, ahogyan a megannyi ott kígyózó kábel és vezeték kapcsolta egybe az elektromos alkalmatosságokat.

Hagyjuk most a **fizikum** feltérképezhetetlen aranybányáját, tekintsünk el a sugárzó anyagok és sugárzó egyéniségek rejtélyes pályáinak feltárásától, s mellőzzük a hely szükére tekintettel a kitömött madarak valóságos örvénylését is a **biológiaateremben**, meg a félbeszerbe hagyott **képzőművészeti resztlit** is a nagy értékű fazekas kemence környékén! Vessünk ehelyett egy utolsó pillantást a *földrajz teremhez vezető folyosóra*, annak is eredeti elrendezésben megmaradt beépített szekrényeire. Mert amit itt láthattuk, az valósággal a történelem lenyomata volt: évszázadok hordaléka, egyéni és közösségi életutak páratlan rezervátuma, a régi idők spontán módon feldúsuló múzeuma! Mert itt nem csupán régi piarista tárgyakat lelhetett fel az érdeklődő, hanem jóval korábbi, a nővérek idejéből itt maradt rekvizitumokat is, mégpedig az egyházas életvitel egészen barokkos gazdagságában és teljességében. Hányszor és hányszor gyűltünk ide szinte már áhítattal, hogy egy sajátságos időutazással visszarepülhessünk a régmúltba! Hányszor éreztük úgy, mintha ott kísértene e gardróbok világában a múlt, mintha annak szelleme lengné be az obskurus folyosókat, az évtizedek alatt is érintetlenül megőrződött gyűjteményeket! Ez adott igazi patinát az épületnek, ez a titkos tárlat (vagy mondhatni: régészeti réteg) rejtette csak az igazi kincseket.

Miközben *óriásit nyert* minden érintett az új épülettel, tagadhatatlan, hogy a *vesztésünk is nagy*. Sokan szerettük a Mikszáth téri épületet, sok pillanatot idéz fel bennünk minden zuga, minden szöglete. Az élet járta át, amely se nem szép, se nem csúnya. Az élet, amely Márai szerint egy „nyers és torz kaland”, s ebben a nyers és torz formájában is felemelő. Kicsit ilyen nyers, kicsit ilyen torz, s eközben mégis nagyon felemelő volt a Mikszáth tér is.

